

Wyrok z dnia 9 maja 2008 r.

II PK 318/07

Osoba pozostająca w dniu wykreślenia z rejestru komercjalizowanego przedsiębiorstwa państwowego na urlopie bezpłatnym udzielonym na podstawie art. 174¹ k.p. ma prawo do nieodpłatnego nabycia akcji na podstawie art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1397 ze zm.). Okres tego urlopu bezpłatnego podlega zaliczeniu do okresu, od którego zależy ilość akcji przysługujących pracownikowi, pod warunkiem podjęcia pracy u dotychczasowego pracodawcy.

Przewodniczący SSN Jolanta Strusińska-Żukowska, Sędziowie SN: Zbigniew Korzeniowski, Romualda Spyt (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 9 maja 2008 r. sprawy z powództwa Janiny S. przeciwko BOT Elektrownia O. SA w B. o odszkodowanie, na skutek skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Opolu z dnia 14 czerwca 2007 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Opolu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Opolu wyrokiem z dnia 20 lutego 2007 r. zasądził od pozwanej BOT Elektrownia O. SA w O. na rzecz powódki Janiny S. kwotę 30.345,85 zł tytułem odszkodowania, oddalając powództwo w pozostałym zakresie. Sąd Rejonowy ustalił, że powódka od 1 marca 1985 r. była zatrudniona w Elektrowni O. Pracodawca w okresie od 1 września 1989 r. do 31 grudnia 1996 r. udzielił powódce, na podstawie art. 174¹ k.p., urlopu bezpłatnego. Od 1 września 1989 r. powódka podjęła pracę w Przedsiębiorstwie Budowlanym „P.”,

które w dniu 6 marca 1990 r. zostało przekształcone w Zakład Budowlany Ryszarda R. W Zakładzie tym powódka pracowała do 30 listopada 1997 r., po czym przeszła na emeryturę. Przedsiębiorstwo państwowe Elektrownia O. z dniem 15 stycznia 1991 r. zostało przekształcone w spółkę akcyjną na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. Nr 51, poz. 298 ze zm.). Na podstawie umowy z dnia 22 maja 1991 r. zawartej między Elektrownią O. SA i Skarbem Państwa pozwana przeprowadziła procedurę dotyczącą nieodpłatnego udostępniania pracownikom akcji Spółki. Powódka nie została umieszczona na sporządzonej w październiku 2004 r. liście pracowników uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji, a jej reklamacja nie została przez pozwaną uwzględniona i ostatecznie powódce nie przyznano akcji spółki.

Mając tak ustalony stan faktyczny, Sąd Rejonowy wywiódł, że wprawdzie pozwana przekształciła się w spółkę akcyjną przed wejściem w życie ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1397 ze zm.), jednakże ten akt prawny ma zastosowanie w niniejszej sprawie na mocy art. 63 ust. 2 tejże ustawy, zgodnie z którym, jeżeli przed dniem wejścia w życie ustawy Skarb Państwa nie rozpoczął udostępniania akcji na zasadach preferencyjnych, ich nabywanie przez uprawnionych pracowników oraz rolników lub rybaków odbywa się na zasadach określonych w ustawie. W myśl ust. 3 tego artykułu uprawnionym pracownikom zatrudnionym w przedsiębiorstwie w dniu zawarcia umowy rozporządzającej, na podstawie której Skarb Państwa wniósł to przedsiębiorstwo lub zorganizowaną część jego mienia do spółki według dotychczasowych zasad, przysługuje prawo do nieodpłatnego nabycia do 15% akcji stanowiących własność Skarbu Państwa według stanu na dzień wejścia ustawy w życie. Sąd Rejonowy zajął stanowisko, iż powódka była pracownikiem uprawnionym do nieodpłatnego nabycia akcji w rozumieniu powyższego przepisu, mimo iż w dniu 15 stycznia 1991 r. (dniu przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego w spółkę akcyjną) przebywała na urlopie bezpłatnym, udzielonym na podstawie art. 174¹ k.p., będąc jednocześnie zatrudniona u innego pracodawcy. Powołał się na treść art. 174¹ § 2 k.p., w myśl którego okres takiego urlopu bezpłatnego wlicza się do okresu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownicze u dotychczasowego pracodawcy. Dalej wywiódł, iż bez znaczenia jest fakt, że powódka, po zakończeniu tego urlopu nie powróciła do pracy u pozwanej, lecz kontynuowała zatrudnienie u pracodawcy, do którego została skierowana na okres urlopu bezpłatnego. Stwierdził, że przepis art. 174¹

§ 2 k.p. przewiduje wliczenie okresu urlopu bezpłatnego do uprawnień pracowniczych bez żadnego dodatkowego warunku. Powołał się na takie właśnie stanowisko wyrażane w tej kwestii przez doktrynę (M.Nałęcz: Kodeks pracy. Komentarz pod redakcją W. Muszalskiego, Warszawa 2005, s. 620). Wobec tego uznał, że powódka w dniu 31 grudnia 1996 r. legitymowała się stażem pracy u pozwanej wynoszącym 11 lat i 10 miesięcy, stąd też - w oparciu o przepisy rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnień pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników (Dz.U. Nr 33, poz. 200) - powinna być zaliczona do osób uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji w grupie V w ilości 113 akcji. Pozbawienie powódki tego prawa przez pozwaną uzasadnia jej odpowiedzialność za poniesioną przez powódkę szkodę majątkową (stanowiącą równowartość 113 akcji) na podstawie art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p. Szkodę tę Sąd Rejonowy wyliczył na kwotę 30.345,85 zł.

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 14 czerwca 2007 r. oddalił apelację pozwanej od powyższego wyroku. W pisemnych motywach rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy podzielił ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu Rejonowego.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiódł pozwany, zarzucając naruszenie prawa materialnego poprzez błędną wykładnię art. 174¹ k.p. oraz art. 2 pkt 5 i art. 36 ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji, a także § 11 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 29 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnień pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników (Dz.U. Nr 35, poz. 303). Wskazując na powyższe, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów procesu według norm przepisanych.

Uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, skarżący wskazał na istnienie istotnego zagadnienia prawnego polegającego na odpowiedzi na pytanie, czy okres udzielonego na podstawie art. 174¹ k.p. urlopu bezpłatnego, po upływie którego pracownik nie podejmuje zatrudnienia w macierzystym zakładzie pracy, należy traktować jak okres zatrudnienia u tego pracodawcy. Skarżący wskazał także na odmienne poglądy w tej kwestii w doktrynie, co jego zdaniem rodzi potrzebę dokonania wykładni tego przepisu. W uzasadnieniu skargi pozwany stwierdził, że nie

podziela poglądu wyrażonego przez Sądy obu instancji w niniejszej sprawie. Wskazał, że najistotniejsze znaczenie ma dosłowne brzmienie przepisu art. 174¹ § 2 k.p., a w szczególności sformułowanie: „u dotychczasowego pracodawcy”. Wynika z niego, że wliczenie okresu urlopu bezpłatnego do okresu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownicze u dotychczasowego pracodawcy, jest możliwe wyłącznie wtedy, kiedy po zakończeniu udzielonego urlopu bezpłatnego pracownik podejmuje pracę u dotychczasowego pracodawcy. Wywiódł, że pracodawca nie ma możliwości zaliczenia okresu urlopu bezpłatnego, jeżeli zawieszony w tym okresie stosunek pracy nie zostanie reaktywowany. Podkreślił, że za takim rozumieniem przepisu przemawia także wykładnia celowościowa, bowiem pracownik, który po zakończeniu urlopu bezpłatnego nie powróci do macierzystego zakładu pracy, nie ma możliwości skorzystania z dobrodziejstwa przepisu, natomiast podjęcie pracy u dotychczasowego pracodawcy, po zakończeniu tego urlopu, umożliwi mu nabycie prawa do nagrody jubileuszowej, czy zagwarantuje odpowiedni okres wypowiedzenia. Stąd też przepisy art. 2 pkt 5 i art. 36 ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji nie mogą być wykładane w taki sposób, że osobą uprawnioną do nieodpłatnego nabycia akcji jest również ta osoba, która w dniu wykreślenia komercjalizowanego przedsiębiorstwa państwowego z rejestru przebywała na urlopie bezpłatnym udzielonym na podstawie przepisu art. 174¹ k.p. i która nie powróciła do pracy u dotychczasowego pracodawcy po zakończeniu tego urlopu.

Dalej skarżący wywiódł, że niezależnie od powyższych argumentów urlop bezpłatny nie jest okresem łącznego zatrudnienia w przedsiębiorstwie państwowym i w spółce, o którym mowa w § 11 ust. 2 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 29 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników. Skoro przepis ten operuje pojęciem „zatrudnienie”, to nie obejmuje on okresu, w którym prawa i obowiązki wynikające ze stosunku pracy pozostają w zawieszeniu. Podkreślił, że z przepisów tego rozporządzenia wynika zasada premiowania pracowników za pracę na rzecz komercjalizowanego podmiotu a nie za sam fakt formalnego pozostawania w zawieszonym stosunku pracy, który dodatkowo nie został reaktywowany. Z tego względu staż pracy powódki uprawniającej do nieodpłatnego nabycia akcji wynosi 4 lata 5 miesięcy, a zatem nabyłaby prawo do 57 akcji i kwota ewentualnego odszkodowania winna wynosić 15.345,85 zł.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Spór w niniejszej sprawie dotyczy dwóch kwestii. Po pierwsze i najdalej idące, podważane w skardze kasacyjnej jest w ogóle prawo powódki do nabycia akcji spółki na preferencyjnych zasadach, po drugie, skarżąca kwestionuje zaliczenie okresu urlopu bezpłatnego udzielonego powódce na podstawie art. 174¹ k.p. do okresu zatrudnienia, a co za tym idzie, nie zgadza się z ustaloną przez Sąd ilością należnych jej akcji.

Stanowisko pozwanej o braku uprawnień powódki do nabycia akcji na zasadach preferencyjnych nie jest trafne z następujących względów. Wobec niekwestionowanego stanu faktycznego dotyczącego terminu rozpoczęcia udostępniania przez Skarb Państwa akcji na zasadach preferencyjnych, zastosowanie w niniejszej sprawie ma ustawa dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji, zgodnie z regułą intertemporalną wyrażoną w art. 63 ust. 2 tego aktu prawnego. W myśl art. 36 ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji uprawnionym pracownikom przysługuje prawo do nieodpłatnego nabycia, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3, do 15% akcji objętych przez Skarb Państwa w dniu wpisania spółki do rejestru. Definicję pojęcia „uprawniony pracownik” zawiera art. 2 pkt 5a ustawy. Wynika z niego, że ilekroć w ustawie jest mowa o uprawnionych pracownikach - rozumie się przez to osoby będące w dniu wykreślenia z rejestru komercjalizowanego przedsiębiorstwa państwowego pracownikami tego przedsiębiorstwa lub osoby będące pracownikami przedsiębiorstwa państwowego w dniu zawarcia umowy rozporządzającej przedsiębiorstwem poprzez jego wniesienie do spółki. Wedle art. 2 k.p. pracownikiem jest osoba zatrudniona na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania lub spółdzielczej umowy o pracę. Z przepisu tego nie wynika, aby warunkiem koniecznym zachowania statusu pracownika było faktyczne wykonywanie pracy (ze strony pracownika) i wypłacanie wynagrodzenia (ze strony pracodawcy), a więc faktyczne wykonywanie obowiązków wynikających z łączącego strony stosunku pracy, wystarczy jedynie, aby stosunek ten trwał. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem sądowym oraz jednolitymi poglądami doktryny urlop bezpłatny (art. 174 k.p.) jest okresem, w którym, mimo trwania stosunku pracy, ulegają zawieszeniu wzajemne obowiązki i uprawnienia stron tego stosunku (świadczenie pracy oraz wypłata wynagrodzenia). Zatem osoba pozostająca w dniu wykreślenia z rejestru komercjalizowanego przedsiębiorstwa państwowego na

urlopie bezpłatnym, udzielonym czy to na podstawie art. 174 k.p., czy też art. 174¹ k.p., pozostaje nadal pracownikiem zatrudnionym u pracodawcy podlegającego komercjalizacji i prywatyzacji, który urlopu tego jej udzielił, a więc ma prawo do nieodpłatnego nabycia akcji na podstawie przepisu art. 36 ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji.

Fakt przebywania na urlopie bezpłatnym będzie miał natomiast istotne znaczenie przy ustalaniu okresów zatrudnienia, od których uzależniona jest ilość akcji przysługujących pracownikowi. Wydane na podstawie art. 36 ust. 5 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 29 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnień pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników w § 11 stanowi zasadę, że ilość akcji, do zakupu których uprawniony jest pracownik na zasadach preferencyjnych, uzależniona jest od okresu zatrudnienia. Pojęcie „okres zatrudnienia”, użyte w tym przepisie, należy rozumieć z uwzględnieniem generalnej zasady wynikającej z art. 174 § 2 k.p., zgodnie z którą okresu urlopu bezpłatnego nie wlicza się do okresu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownicze, z zastrzeżeniem wyjątku przewidzianego w art. 174¹ § 2 k.p. Uprawnienia do nabycia akcji wywodzą się wprost z pracowniczego statusu osób do nich uprawnionych, a więc dają się zakwalifikować jako „uprawnienia pracownicze” w rozumieniu tego przepisu. Jeśli zatem z okresu zatrudnienia wywodzi się określone uprawnienia pracownicze, to musi być to okres, w którym nie są one zawieszane, a tak jest w przypadku urlopu bezpłatnego. Za takim stanowiskiem przemawia także cel przepisu art. 36 ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji, przyznający, na preferencyjnych zasadach, prawo do akcji tym pracownikom, którzy poprzez swoją pracę, najpierw na rzecz przedsiębiorstwa państwowego, a następnie na rzecz spółki, mieli swój udział (stosownie do przepracowanego okresu zatrudnienia) w, ogólnie rzecz ujmując, uzyskaniu określonej pozycji na rynku podmiotu podlegającego komercjalizacji, a następnie prywatyzacji. Sprzeciwiałby się temu celowi pogląd, iż okres zatrudnienia to wyłącznie okres pozostawania w stosunku pracy, niezależny od faktycznego świadczenia pracy - a więc faktycznego wkładu pracy pracownika. Jedynie przepis szczególny, jakim jest art. 174¹ § 2 k.p., zrównujący okres świadczenia pracy u innego pracodawcy z okresem pracy u macierzystego pracodawcy, pozwala na uznanie, że okres takiego urlopu podlegałby zaliczeniu do okresu zatrudnienia w rozumieniu § 11 rozporządzenia.

Generalną zasadą jest, iż okresu urlopu bezpłatnego nie wlicza się do okresu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownicze (art. 174 § 2 k.p.), co stanowi naturalną konsekwencję tego, iż w tym okresie ulegają zawieszeniu wzajemne obowiązki i uprawnienia stron tego stosunku. Wyjątkiem od tej zasady jest urlop bezpłatny udzielany przez pracodawcę pracownikowi na podstawie art. 174¹ § 1 k.p., za zgodą pracownika, wyrażoną na piśmie, w celu wykonywania pracy u innego pracodawcy przez okres ustalony w zawartym w tej sprawie porozumieniu między pracodawcami. W doktrynie przyjmuje się, że urlop ten jest szczególnym rodzajem urlopu bezpłatnego, udzielany jest bowiem w celu wykonywania pracy u innego pracodawcy. Przekazywanie między pracodawcami pracowników w tym trybie daje możliwość uregulowania stanu zatrudnienia - bez konieczności dokonywania zwolnień, a zwłaszcza zwolnień grupowych. Uprawniony jest pogląd, że urlop ten udzielany jest przede wszystkim w interesie pracodawcy, który unika w ten sposób obowiązku wypłaty odpraw z tytułu zwolnienia pracowników, jednakże uznać go można także za korzystny dla pracownika, bowiem chroni go przed utratą pracy. Nie budzi wątpliwości fakt, że w czasie obu tych urlopów bezpłatnych obowiązki stron stosunku pracy trwają w zawieszeniu. Z uwagi na szczególny cel urlopu udzielonego na podstawie art. 174¹ k.p. ustawodawca przyznał pracownikowi szczególne uprawnienie wynikające z § 2 tego przepisu, mianowicie okres tego urlopu bezpłatnego wlicza się do okresu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownicze u dotychczasowego pracodawcy. Uprawnienie to jednak, co oczywiste, nie może być realizowane wtedy, kiedy wzajemne obowiązki stron stosunku pracy pozostają w zawieszeniu. Stosownie do zasady wnioskowania z mniejszego na większe (*argumentum a minori ad maius*), skoro uprawnienie to nie może być realizowane w stanie zawieszenia obowiązków, to tym bardziej nie jest to możliwe, kiedy ustanie stosunek pracy, co pociąga za sobą ustanie wzajemnych obowiązków stron. Jedynie zatem reaktywacja zawieszonych obowiązków umożliwi skorzystanie z uprawnienia wynikającego z przepisu art. 174¹ § 2 k.p., a następuje ona z chwilą powrotu pracownika do pracy u dotychczasowego pracodawcy. Z samej zatem istoty omawianego przepisu wynika, że dopiero podjęcie pracy u dotychczasowego pracodawcy, po zakończeniu urlopu bezpłatnego, umożliwia zaliczenie okresu tego urlopu do okresu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownicze. Błędnie zatem przyjął Sąd Okręgowy, że przepis art. 174¹ § 2 k.p. przewiduje wliczenie okresu urlopu bezpłatnego do uprawnień pracowniczych bez żadnego dodatkowego warunku.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na mocy art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku. O kosztach rozstrzygnięto w oparciu o przepis art. 398²¹ w związku z art. 108 § 2 k.p.c.

=====